

Jerzy Nikołajew

**Prawo nieletniego do ochrony przed
przemocą fizyczną i psychiczną, wyzyskiem
i nadużyciami oraz wszelkimi przejawami
okrucieństwa versus prawo do korzystania
ze środków masowego komunikowania się**

**The right of a minor to protection against
physical and mental violence, exploitation
and abuse and all manifestations of cruelty
versus the right to use the means
of mass communication**

Do katalogu uprawnień nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich zaliczono także prawo do ochrony przed przemocą fizyczną i psychiczną, wyzyskiem i nadużyciami oraz wszelkimi przejawami okrucieństwa i prawo do korzystania ze środków masowego komunikowania się, także za pośrednictwem internetu. Zadaniem organów państwa jest znalezienie właściwej równowagi pomiędzy realizacją kompleksu tych uprawnień w taki sposób, żeby korzystanie z nowoczesnych technologii porozumiewania się na odległość nie było sprzeczne z zasadami wspierania i resocjalizacji nieletnich, a jednocześnie ograniczało skutki czynów demoralizujących i czynów karalnych.

Słowa kluczowe: prawa nieletniego, prawo do korzystania ze środków masowego komunikowania się, ochrona przed przemocą fizyczną i psychiczną, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich

The catalog of rights of minors placed in district educational centers, youth educational centers, correctional facilities and shelters of minors also includes the right to protection against physical and mental violence, exploitation and manifestations of cruelty and the right to use mass media, also through internet. The task of the state authorities is to find the right balance between the implementation of the set of these rights in such a way that the use of modern distance communication technologies doesn't contradict the principles of supporting and resocializing minors and at the same time limits the effects of demoralizing and punishable acts.

Key words: the minor's rights, the right to use mass media, the protection against physical and mental violence, the correctional facilities and shelters for minors

Wprowadzenie

Dziecko, w tym nieletni, ze względu na niedojrzałość fizyczną i psychiczną potrzebuje wsparcia ze strony innych. Pomoc wydaje się konieczna, zwłaszcza ze strony rodziców i opiekunów prawnych, a także instytucji państwowych. W przypadku nieletnich umieszczonych w ośrodkach wychowawczych (okręgowych i młodzieżowych), zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (dalej: ośrodki dla nieletnich) obowiązek ochrony wychowanków przed przemocą, agresją i nadużyciami nałożono na dyrekcje tych ośrodków. W związku z tym, że przemoc w środowisku osób młodych wiekiem jest poważnym problemem społecznym, to nie powinno dziwić, że w formie ustawy zdecydowano o prawie nieletnich do ochrony przed przemocą fizyczną i psychiczną i dalej, wyzyskiem i nadużyciami oraz wszelkimi przejawami okrucieństwa. Formuła przyjęta w tytule opracowania została wprost przejęta z art. 107 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (dalej: ustawa z 2022 r.)¹. Jednocześnie w tym samym przepisie zezwolono nieletnim na kontakty z członkami rodziny i innymi osobami z wykorzystaniem opcji odwiedzin, korespondencji a także porozumiewania się na odległość za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Jednakże kontakty zewnętrzne nieletnich

---

¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Dz. U. z 2022 r., poz. 1700.

i ich dostęp do nowoczesnych technologii (internet, smsy, portale społecznościowe), mimo oczywistych korzyści mogą być także nośnikami przekazu naruszającego zasady wsparcia i resocjalizacji nieletnich.

Trzeba w tym miejscu uwzględnić, że już w preambule do tej ustawy wyraźnie wyeksponowano konieczność „przekazywania nieletnim wartości, zasad i niezbędnych wzorców” i dlatego dostęp do mediów, np. społecznościowych, winien być skorelowany z utrzymaniem poziomu właściwej równowagi w procesie resocjalizacyjnym, uwzględniającym uprawnienia ochronne (przed agresją) i jednocześnie prawo dziecka do rozwoju osobistego w kontakcie ze światem wirtualnym. Uwagi dotyczące nowych technologii śmiało można rozszerzyć na tradycyjne formy przekazu (jednak mało popularne wśród osób młodych) i zauważyć, że np. ustawa o radiofonii i telewizji wyraźnie definiuje zadania publicznych mediów w ten sposób, że te mają służyć zwalczaniu patologii społecznych (art. 21), a także wskazuje na to, że „zabronione jest umieszczanie na platformach audycji wideo zagrażających rozwojowi małoletnich, eksponujących przemoc, dyskryminację, treści ułatwiające popełnianie przestępstw”².

Stąd też tego rodzaju zadania wychowawcze mogą okazać się o tyle trudne do zrealizowania, gdy uwzględni się specyfikę środowiska wychowanków ośrodków, którzy dopuścili się czynów karalnych lub z uwagi na demoralizację umieszczeni zostali w tych miejscach. Często ich dotychczasowa własna aktywność (pasywność?) realizowana była w rzeczywistości wirtualnej a związek pomiędzy ich nagannym (karalnym) postępowaniem a wpływem mediów miał bezpośredni charakter przy czynowo-skutkowy.

Dlatego podstawowym zadaniem państwa (jego odpowiedzialnych organów) jest stworzenie nieletnim optymalnych warunków powrotu do społeczeństwa, do normalności i do takiego zachowania, które zgodne jest z zasadami współżycia społecznego, jakkolwiek ustawodawca niezbyt wnikliwie zdefiniował własne pojęcia „demoralizacji” czy „czynu karalnego”³. Nie zmienia to w niczym faktu konieczności podejmowania zinstytucjonalizowanych działań na rzecz znalezienia „złotego środka”, czyli

---

² Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1722; z 2024 r., poz. 96.

³ Trzeba podkreślić, że w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. Nr 35, poz. 228, z późn. zm.) uchylonej po wejściu w życie ustawy z 2022 r. widoczny był „chaos pojęciowy dotyczący równoległego posługiwania się pojęciami czyn karalny i czyn zabroniony”. Nie wytłumaczono także tych pojęć, ani na czym miała polegać „demoralizacja”. Zob. A. Linczowska, *Ochrona prawna dziecka a regulacje dotyczące odpowiedzialności na gruncie Kodeksu karnego i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2020, nr 50, s. 248–249.

rozsądnego wyważenia dóbr chronionych (w tym przypadku uprawnień) na podstawie ustawy z 2022 r. I już na wstępie należy zaznaczyć, że ochrona przed przemocą to wartość, mimo wszystko nadrzędna, szczególnie istotna w środowisku osób zdemoralizowanych lub sprawców czynów karalnych⁴. Z drugiej strony trudno przecież wykonywać zadania edukacyjne, wychowawcze czy ogólnorozwojowe młodzieży z wykorzystaniem tylko radia, telewizji czy radiowęzła zakładowego albo zajęć stolikowych, zwłaszcza wtedy gdy nauka *on line* to zwyczajowa już dziś forma kształcenia. Jednocześnie z pola widzenia tzw. resocjalizatorów nieletnich (nie jest to wcale pejoratywne określenie) nie może zniknąć kontrola treści przekazywanych nieletnim i to zadanie adresowane jest do kierownictwa ośrodków dla nieletnich.

Wybór tematu niniejszych rozważań uzasadnić można praktycznym znaczeniem problematyki ochrony praw nieletnich i takiego ich traktowania, ażeby dostęp do niepożądanych wartości „psujących” proces wychowania czy poprawy nieletnich co najmniej ograniczyć. Równocześnie trzeba podkreślić, że literatura przedmiotu awizowanego w tytule jest dość skromna, co też zdecydowało o wyborze tego właśnie zagadnienia do analizy, która jest tylko wrywkowym ujęciem tego obszernego tematu. Trzeba natomiast zdecydowanie zaznaczyć, że kwestie ochrony praw dzieci w przestrzeni wirtualnej zostały opracowane kompleksowo przez przedstawicieli nauk pedagogicznych i resocjalizacji i z ich opracowań korzystano też często w niniejszym artykule.

Jednocześnie należy wyjaśnić, że w opracowaniu dla określenia młodzieżowych ośrodków wychowawczych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich użyto zbiorczej formuły pojęciowej „ośrodki dla nieletnich” lub „ośrodki” albo „placówki”, chyba że wyraźnie wskazano na rodzaj takiej placówki.

Pojęcie nieletniego

Zdefiniowanie „nieletniego” w polskim prawie nastrocza trudności, które dodatkowo implikowane są równoległe wykorzystywanymi

---

⁴ Już w 1924 r. Liga Narodów nałożyła na państwa, które przyjęły jej zasady obowiązek uwzględniania tego, że „dziecko wykolejone ma być wrócone na właściwą drogę”. Zob. Deklaracja praw dziecka przyjęta w Genewie 26 września 1924 r. Tekst deklaracji w: *Prawa dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych*, opr. P. Jaros, M. Michalak, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2015, s. 46.

na różnym poziomie jurydycznym pojęciami „dziecka”, „małoletniego” czy „młodocianego”. Już nawet pojęcie „dziecka” nie jest jednoznaczne, gdyż nadano mu rozmaite znaczenie. Na przykład w Konwencji o prawach dziecka (art. 1) za dziecko uznano „każdą istotę ludzką w wieku poniżej 18 lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność”⁵. W przypadku prawa polskiego chodzi o normę z art. 10 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: k.r.o.) „nadającą” pełnoletność małoletniemu po zawarciu przez niego związku małżeńskiego, choć granica 18 roku życia jest umownym progiem dojrzałości psychofizycznej, a małżeństwo sztucznie tylko taką dojrzałość legitymizuje⁶. Z kolei w ustawie o Rzeczniku Praw Dziecka pojęcie „dziecka” zdefiniowano w ten sposób, że jest to „każda istota ludzka od momentu poczęcia do momentu osiągnięcia pełnoletności”⁷. Taka definicja jest dość ścisła terminologicznie, bo obejmująca także embriony ludzkie i uprawniająca do ochrony prawnej również nasciturusa⁸. W przepisach Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.) generalnie „dziecko” nie zostało zdefiniowane. Jednak w art. 9 k.c. przyjęło się domniemywać, że dziecko przyszło na świat żywe, na podstawie art. 446 k.c. uprawniono je do żądania naprawienia szkody, zaś z mocy art. 927 § 2 k.c. uzyskało ono prawo do dziedziczenia⁹. Jednocześnie w k.r.o. zdecydowano o tym, że dziecko do uzyskania pełnoletności ma pozostawać pod władzą rodzicielską. Tym nie mniej, mimo wskazanych różnic, widać wyraźnie, że „dziecko” w prawie wewnętrznym i prawie międzynarodowym traktowane jest podmiotowo, podlega szczególnej ochronie prawnej, a nadto może w ograniczonym zakresie uczestniczyć w obrocie prawnym ze względu na przyznanie mu ograniczonej zdolności do czynności prawnych¹⁰.

---

⁵ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.

⁶ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2809.

⁷ Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 292.

⁸ Zob. M. Żelichowski, *Prawnokarna ocena pobierania embrionalnych komórek macierzystych*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, 2000, z. 2, s. 69; M. Rzewuski, *Definicja dziecka w Polsce. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Rejent”, 2007, nr 4, s. 186.

⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1610, 1615, 1890, 1933; z 2024 r., poz. 653.

¹⁰ Zob. także A. Łopatka, *Dziecko – jego prawa człowieka*, Polskie Wydawnictwo Prawnicze Iuris sp.z.o., Warszawa 2000, s. 19; G. Michałowska, *Międzynarodowa ochrona praw dziecka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2016, s. 81; A. Marchwińska, *Regulacje prawne wobec nieletnich – standardy międzynarodowe*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010, s. 26.

Z kolei „nieletni” to pojęcie głównie identyfikowane z obszarem funkcjonowania przepisów o charakterze karnym i przyjęte dla odróżnienia ich od dorosłych sprawców czynów zabronionych. Takie rozróżnienie zastosowano z uwagi na konieczność odmiennego traktowania osób, którym nie można przypisać winy ze względu na ich niedojrzałość (okoliczność wyłączająca winę). Stąd też uznano, że nieletnim jest osoba, która nie ukończyła lat 17 w czasie popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary. W rzeczywistości jest to tylko domniemanie ustawodawcy związane z tym, że siedemnastolatek jest już na tyle rozwinięty i *eo ipso* zdaje sobie sprawę z tego co czyni. Jednak sprawcom niektórych przestępstw nie „przysługuje” już takie domniemanie, gdyż osoby pomiędzy 15. a 17. rokiem życia, które dopuściły się wymienionych enumeratywnie w art. 10 § 2 Kodeksu karnego (dalej: k.k.) przestępstw traktowane są tak jakby były już dorosłe, pod warunkiem że przemawiają za tym okoliczności sprawy, stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste¹¹. Jednocześnie ustawodawca warunkuje takie traktowanie sprawcy i wymaga, żeby wcześniej stosowano wobec niego środki wychowawcze i poprawcze, z tym że bezskutecznie. W ten sposób prawodawca kodeksowy „nawiązał” do przepisów ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, w której co prawda zdefiniowano osoby nieletnie ale uczyniono to w formie mało jednolitej. Przede wszystkim za nieletniego uznano osobę, która ukończyła 10 lat i nie jest pełnoletnią. To określenie „związano” z postępowaniem w sprawach o demoralizację. Natomiast przedział wiekowy 13–17 lat został zarezerwowany dla sprawców czynów karalnych, wobec których stosowane są przepisy ustawy z 2022 r. Dodatkowo w tym samym art. 1 ustalono jeszcze wyższą granicę wiekową dla nieletnich, bo 21 lat i do tej kategorii zakwalifikowano osoby, wobec których orzeczono wykonywanie środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego.

Natomiast termin „małoletni” jako przeciwieństwo „pełnoletności” nie został zdefiniowany w polskim systemie prawnym i *a contrario* jest nią osoba, która nie ukończyła osiemnastu lat i nie uzyskała pełnoletności poprzez zawarcie małżeństwa. Stąd rozróżnienie wiekowe dotyczące zdolności do czynności prawnych i przyjęta kodeksowo granica 13. Roku życia dla braku lub posiadania ograniczonej zdolności do czynności prawnych. Na gruncie przepisów Kodeksu karnego lub Kodeksu wykroczeń także wprowadzono kryterium wieku, tyle że pokrzywdzonego (chodzi

---

¹¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17.

tu o granicę 15 lat w przypadku popełnienia przestępstwa zgwałcenia takiej osoby czy obcowania płciowego). Jednocześnie w Kodeksie wykroczeń przyjęto kryterium wiekowe (w tym przypadku 7 lat) wobec sprawców czynów naruszających obowiązek opieki lub nadzoru nad małoletnimi będącymi w takim właśnie wieku. W tym przypadku granica wieku dotyczy wyłącznie pokrzywdzonych¹².

Także trzeba odnieść się do pojęcia „młodociany” i zdefiniować je przez pryzmat przepisów prawa karnego materialnego, skarbowego, wykonawczego i prawa pracy. W Kodeksie karnym i Kodeksie karnym skarbowym¹³ za młodocianego uznano takiego sprawcę czynu zabronionego, który w chwili jego popełnienia nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w I instancji nie ukończył 24 lat. W Kodeksie pracy z kolei przyjęto zasadę, że zatrudnia się osoby dopiero po ukończeniu przez nie 18. roku życia, a wyjątkowo umożliwiono zatrudnienie takiej osoby po ukończeniu przez nią 16. roku życia i zaliczono ją wówczas do kategorii pracowników młodocianych z uwzględnieniem szczególnych preferencji z tytułu młodego wieku pracownika¹⁴. Natomiast przepisy k.k.w. wcale nie zdefiniowały wprost młodocianego ale poprzez konstrukcję przyjętą w art. 84 § 1 określiły ten wiek na 21 lat¹⁵.

Ochrona prawna prywatności nieletniego w sieci

Należy pamiętać, że nieletni, szerzej dzieci jako osoby niedojrzałe emocjonalnie i psychicznie z reguły nie zdając sobie sprawy z zagrożeń w sieci chętnie i w zasadzie bezkrytycznie informują innych o wydarzeniach ze swojego życia, publikując w internecie zdjęcia, a opisując je, dzielą się swoją prywatnością¹⁶. Nie zawsze przy tym mają świadomość, że ochrona ich prywatności ma charakter bardziej złożony i wielozagadnieniowy, gdyż obejmuje, np. poszanowanie poczucia wstydu, poufności

¹² Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2119.

¹³ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 628.

¹⁴ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1465.

¹⁵ Z treści tego przepisu wynika, że „w zakładzie karnym dla młodocianych odbywają karę skazani, którzy nie ukończyli 21 roku życia; w uzasadnionych wypadkach skazany może odbywać karę w tym zakładzie po ukończeniu 21 roku życia” (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 706).

¹⁶ Zob. J. Bednarek, *Spoleczno-wychowawcze implikacje cyberprzestępstw*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010, s. 190.

w kontaktach z innymi osobami, zakaz podglądania i podsłuchiwania dziecka, bezprawnego przeglądania jego rzeczy lub dokumentacji, nękania dziecka, zakłócania jego spokoju¹⁷. Stąd też ustawodawca spenalizował zachowania, które określił odpowiednio jako groźby karalne, zmuszanie, znieważanie czy naruszenie tajemnicy korespondencji nieletniego (dziecka), nie zastanawiając się wcale nad tym, czy osoby młode wiekiem dysponują wystarczającą wiedzę umożliwiającą im dochodzenie swoich praw wynikających chociażby z przepisów Kodeksu karnego czy roszczeń cywilnych z tytułu ochrony dóbr osobistych (art. 23 i 24 k.c.). To zadaniem dorosłych (rodziców lub opiekunów prawnych) jest uświadamianie dzieci w tym zakresie a także reprezentacja, również procesowa. Natomiast same dzieci, także nieletni umieszczeni w ośrodkach dla nieletnich, mogą paść ofiarą działań przestępczych (być także ich sprawcą) polegających, np. na uwodzeniu dziecka przez internet (*child grooming*), *sextingu*, *cyberbullingu* (mobingu elektronicznego), także *parental trollingu* i innych podobnych patologicznych zachowań, których specyfika jest im bardziej znana z przekazu internetowego niż postanowień odpowiednich przepisów prawnych¹⁸.

Zresztą kontrola ze strony państwa w głównej mierze oraz rodziców i opiekunów prawnych, w przypadku nieletnich umieszczonych w ośrodkach wydaje się być najlepszym gwarantem ochrony praw dzieci przed negatywnym wpływem mediów tzw. cyfrowych¹⁹. W przypadku zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich czy ośrodków dla nieletnich system opracowanych zabezpieczeń w tym zakresie musi być szczególnie szczelny, gdyż przebywają tam osoby zdemoralizowane lub popełniające czyny karalne (czyli potencjalni sprawcy), ale te same osoby z uwagi

---

¹⁷ Zob. J. Uliasz, *Prawna ochrona prywatności oraz wolności dzieci w internecie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza”, 2020, z. 110, s. 287–289.

¹⁸ Zob. także S. Wójcik, *Zagrożenia dzieci i młodzieży w Internecie. Dzieci się liczą. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, 2017, vol. 16, nr 1/2, s. 271–272; Ł. Wójcik, *Sexting wśród dzieci i młodzieży*, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, 2014, vol. 13, nr 2, s. 79; J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna dzieci i młodzieży – różne wymiary zjawiska*, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, 2009, vol. 8, nr 1, s. 3; B. Chrostowska, *Sharenting – skala i wielowymiarowość zjawiska (nierozważnego) ujawniania przez rodziców informacji o dzieciach w mediach społecznościowych*, „Problemy Wczesnej Edukacji”, 2018, nr 4(43), s. 60; J. Podlewska, *Odpowiedzialność prawna za cyberprzemoc w stosunku do nieletnich*, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, 2009, vol. 8, nr 1, s. 3–4; M. Małecki, *Grooming (karalne przygotowanie do przestępstwa pedofilskiego)*, „Państwo i Prawo”, 2011, z. 7–8, s. 90; A. Sydor-Zielińska, *Działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu jako przesłanka wyłączająca bezprawność naruszenia prywatności dziecka*, „Państwo i Prawo”, 2019, z. 4, s. 112.

¹⁹ Zob. J. Plis, *Ochrona dziecka przed zagrożeniami w sieci*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010, s. 206.

na występujące deficyty potrzeby akceptacji i uznania łatwo mogą stać się ofiarami takich czynów²⁰. Przemoc w internecie służąca upokorzeniu innych wychowanków, np. zakładów poprawczych, ośmieszanie innych osób, ubliżanie im, wulgarne określenia, pogarda dla odmienności innych osób w zdecydowany sposób sprzeczne są z obowiązkami nieletnich przebywających w tych placówkach ale także z powszechnie akceptowanymi zasadami współżycia społecznego. Dlatego obowiązkiem administracji tych ośrodków jest zablokowanie technicznych możliwości przekazywania takich treści dźwięku i obrazu, które byłyby niezgodne z zasadami wychowania i resocjalizacji nieletnich. Najprostszym, stąd najczęściej stosowanym rozwiązaniem jest w tym przypadku całkowita blokada dostępu nieletnich do smsów czy internetu. Jednak trzeba też pamiętać, że takie totalne uniemożliwienie kontaktu z wykorzystaniem nowoczesnych technologii może przeczyć zasadom wychowania i nauczania dzieci i młodzieży, tym bardziej, że zdalne nauczanie wprowadzono już jako alternatywę dla kształcenia tradycyjnego, a dostęp do książek i czasopism w formie *on line* zaleca się jako ułatwienie kształcenia i praktykę codzienną. Jednak wobec umieszczonych w ośrodkach dla nieletnich „poprzeczka kontroli” musi być nieco wyższa niż w innych miejscach stałego lub czasowego pobytu dzieci i młodzieży z zastosowaniem koniecznych rozwiązań systemowych typowych dla tych miejsc. Te z założenia powinny uwzględniać przede wszystkim rodzaj zakładu lub schroniska, zróżnicowane zabezpieczenia techniczno-ochronne, środki sygnalizacji i łączności oraz rodzaje i liczbę stanowisk ochrony. Wskazane w tym miejscu uwarunkowania jakkolwiek związane są z zapewnieniem bezpieczeństwa w tychże placówkach, to dotyczą obowiązków leżących po stronie kierownictwa²¹. W praktyce ma to bezpośrednie przełożenie na realizację uprawnień nieletnich w zakresie ich dostępu do środków komunikacji na odległość, dostępu do zajęć kulturalnych, w tym programów telewizyjnych czy radiowych, a także korzystania z zajęć organizowanych poza zakładem lub schroniskiem dla nieletnich. Stąd też pracownikom

---

²⁰ Należy w tym miejscu w pełni zgodzić się ze twierdzeniem Z. Bartkowicza, że „gdybyśmy termin przemoc zarezerwowali dla szczególnych przypadków agresji, wówczas powinniśmy rozróżniać agresję zwyczajną i jej szczególną postać, zwaną przemocą”. Zob. Z. Bartkowicz, *Przemoc-perspektywa sprawcy i ofiary*, [w:] F. Kozaczuk (red.), *Resocjalizacja instytucjonalna. Perspektywy i zagrożenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004, s. 31.

²¹ Zob. J. Siemionow, *Organizacja procesu resocjalizacji wychowanków młodzieżowego ośrodka wychowczego w wymiarze indywidualnym i grupowym. Propozycje oceny jego skuteczności*, [w:] P. Witek (red.), *Resocjalizacja nieletnich. Aktualne dylematy instytucji resocjalizacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2018, s. 364–365.

ochrony tych placówek ustawodawca powierzył zadanie nadzoru nad nieletnimi oraz kontroli ich zachowania (art. 347 ust. 2 ustawy z 2022 r.), a także egzekwowania od nieletnich wykonywania przez nich obowiązków ustawowych i regulaminowych. Dlatego nadużycia dotyczące naruszania przepisów porządkowych obowiązujących w ośrodku, w tym zachowania związane z posiadaniem lub korzystaniem przez nieletnich z urządzeń łączności bez uzyskania uprzedniej zgody właściwych organów, nie mogą być akceptowane, a ich naganny charakter musi być bezwzględnie napiętnowany. Jednocześnie fakt posiadania telefonu komórkowego lub laptopa jako przedmiotu o określonej wartości majątkowej umożliwia także praktyki związane z niezdozwolonym handlem, podporządkowywaniem sobie innych wychowanków i budowaniem pozycji w zakazanych strukturach nieformalnych funkcjonujących we wszystkich bez wyjątku ośrodkach izolacji dla nieletnich.

Prawa nieletniego wynikające z ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

Normą podstawową wynikającą z ustawy z 2022 r. określającą zakres uprawnień nieletnich umieszczonych w placówkach dla nieletnich jest przepis z art. 107. Ustawodawca przyjął tam zamknięty w zasadzie katalog praw, nie przewidując innych uprawnień poza tymi, które rozmyślnie chciał w tym zestawie umieścić. Takie rozwiązanie wydaje się być modelem nie końca przemyślanym, nieuwzględniającym przecież tych uprawnień, które wynikają z innych norm ustawowych, także postanowień konstytucyjnych i tych określonych w przyjętych do stosowania przez państwo polskie normach konwencyjnych. Także modus z ustawy z 2022 r. to nic innego jak kopia art. 102 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.) stosowanego wobec dorosłych sprawców przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych, co wydaje się być zdecydowanym nadużyciem ustawodawcy powielającego jedynie matryce rozwiązań przygotowanych dla zupełnie innej kategorii sprawców czynów zabronionych. Prezentowane w tym miejscu krytyczne stanowisko uzasadnia nie tylko zastosowana analogia art. 107 ustawy z 2022 r. i art. 102 k.k.w., ale także dość przypadkowa konstrukcja uprawnień, która może sugerować

stosującym ustawę ważność (gradację) poszczególnych uprawnień (a tak w rzeczywistości nie jest).

W ustawowym zestawie praw nieletnich jednak słusznie podkreślono prawo do poszanowania godności osobistej tych osób, wychodząc z powszechnie akceptowanego założenia, że wszystkie prawa i wolności człowieka (także przebywającego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, a także w zakładzie karnym czy areszcie śledczym) mają swoje źródło w przyrodzonej godności człowieka²². Ta zaś musi być respektowana przede wszystkim w miejscach przymusowej detencji a obowiązkiem państwa stosującego przymus izolacyjny jest zapewnienie szacunku dla praw i wolności człowieka z uwzględnieniem ograniczeń typowych dla bezpieczeństwa tychże miejsc. Takie zresztą rozwiązanie zostało właśnie przyjęte w ustawie z 2022 r., gdyż korzystanie z prawa nieletniego do poszanowania jego prywatności obwarowano ograniczeniami wynikającymi z rodzaju ośrodka, zakładu lub schroniska. Jednak co do zasady w każdym z tych miejsc prywatność nieletnich będzie musiała być mocno naruszana, gdyż ustawodawca przyjął takie postanowienia, które już ze swej istoty łamią kręgosłup tejże prywatności (intymności). Organy wykonujące środki poprawcze i wychowawcze wobec nieletnich mogą przecież wykorzystywać takie instrumenty, które pozostają w zdecydowanej opozycji wobec prawa do prywatności. Chodzi tu o cenzurę i nadzór oraz zatrzymanie korespondencji, kontrolę pobieżną, osobistą, paczek czy pomieszczeń oraz tych przedmiotów, z których korzystają umieszczeni w placówkach dla nieletnich. Poza tym trzeba pamiętać, że zaraz po przyjęciu do ośrodka nieletnich poddaje się rutynowemu badaniu na obecność w ich organizmie substancji psychoaktywnych, także wbrew ich woli oraz deponuje się wszystkie przedmioty, które zagrażać mogą (także hipotetycznie) bezpieczeństwu tego miejsca. Dlatego też trudno przyjąć założenie, że prywatność jest domeną tych ośrodków (tak samo jak więzienia), gdyż zbiorowy a nadto izolacyjny charakter miejsc inkarceracji nie pozwala na realizację tych uprawnień, które noszą cechy intymności. Jedynie praktykowanie religijne i korzystanie z posług w tych placówkach można zakwalifikować do tego rodzaju uprawnień, jednak należy w tym miejscu uwzględnić i to, że korzystanie z tej wolności

---

²² Zob. H. Zięba-Załucka, *Wybrane aspekty ochrony rodziny w przepisach konstytucyjnych i międzynarodowych*, [w:] L. Brodowski, D. Kuźniar (red.), *Wokół problematyki państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego. Księga jubileuszowa Profesor Elżbiety Dyni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2024, s. 487.

(podobnie jak z pozostałych) nie może naruszać praw ani zakłócać ustalonych w ośrodkach porządków wewnętrznych (art. 111). Zupełnie inny (tzn. szerszy) charakter prywatności może być zrealizowany w formie kontaktów z obrońcą lub pełnomocnikiem nieletniego i w tym miejscu uprawnienia nieletniego można traktować jako gwarantujące najwyższy poziom poufności wynikający jednak z ochrony prawnej tych zawodów a nie ze statusu samych nieletnich.

Jednocześnie trzeba podkreślić, że w ustawie z 2022 r. w jednym miejscu zdecydowano o nadaniu nieletnim uprawnień związanych z ochroną więzi rodzinnych, a w innym o prawie do kontaktu z członkami rodziny oraz innymi osobami (odwiedziny, korespondencja, korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, także w formie elektronicznej). Takie dublowanie tych samych rodzajowo uprawnień nie znajduje uzasadnienia, gdyż więzi rodzinne budowane są przecież głównie w oparciu o kontakty z członkami rodziny i wystarczające byłoby przyjęcie formuły na tyle obszernej, ażeby objąć nią wszystkie formy kontaktów z najbliższymi, bez konieczności podwójnego wyliczania tych uprawnień, które zostały wchłonięte przez prawa niemalże identyczne.

W tej samej ustawie umożliwiono nieletnim dostęp do świadczeń zdrowotnych, do odpowiedniego dla zdrowia wypoczynku oraz wyżywienia, a także otrzymywania środków czystości i ubrania. Tego typu gwarancje zdrowotno-socjalne winny w pełni zabezpieczać potrzeby dnia codziennego nieletnich umieszczonych we właściwych placówkach, tak samo jak i te związane z materiałami szkolnymi oraz edukacyjnymi. Wyposażenie potrzebne do nauki skorelowano też z ogólnym prawem nieletnich do nauki, nie precyzując jednak szczegółowo jego zasad. Natomiast dość precyzyjnie ustawodawca wyjaśnił uprawnienia nieletnich w zakresie korzystania z niezbędnego dla zdrowia wypoczynku, skoro uwzględnił m.in. godzinny pobyt na świeżym powietrzu i ośmiogodzinny sen przysługujący wszystkim bez wyjątku wychowankom. Poza tym w przypadku ciężarnych nieletnich czas pobytu na świeżym powietrzu wydłużono opcjonalnie (na wniosek) według zaleceń lekarskich, w taki sposób, żeby zachować dobrostan przyszłej matki i dziecka.

Ponadto ustawodawca zabezpieczył uprawnienia nieletnich również w tym zakresie, że przewidział dla tej kategorii osób możliwość skorzystania przez nie z prawa do informacji o przebiegu procesu ich resocjalizacji. Takie uprawnienie związane z aktywnością własną nieletniego w zakresie wykonywania obowiązków nałożonych przez sąd, z prawem do uzyskania

pomocy psychologa, pedagoga czy terapeuty oraz z aktywowaniem nieletnich do zdobywania wiedzy i umiejętności. Jednocześnie umożliwiono nieletnim udział w zajęciach, ale bez wskazania o jakim charakterze. Wydaje się, że chodzi o zajęcia k.o. i sportowe, które pominięto (chyba w sposób niezamierzony), ale ich znaczenie dla procesu resocjalizacji, zwłaszcza osób młodych wiekiem nie może być podważane, nawet wtedy gdy ustawodawca tego nie precyzuje klarownie.

Trzeba również zaznaczyć i to wyraźnie, że nieletnim których uprawnienia naruszono przysługiwać będzie ustawowe prawo do złożenia skargi, zażalenia i wniosków, także w zakresie realizacji ich praw o charakterze majątkowym, np. otrzymywania środków pieniężnych i paczek oraz dysponowania nimi w ośrodku dla nieletnich. Ograniczenia w tym zakresie wprowadzane przez dyrektora ośrodka winny być jednak proporcjonalne i wyważone odpowiednio do stopnia realnego zagrożenia dla bezpieczeństwa i porządku, w tym uwzględniające możliwość popełniania czynów niezgodnych z prawem z wykorzystaniem instrumentów zależności finansowej czy materialnej.

Prawo nieletniego do ochrony przed przemocą fizyczną i psychiczną, wyzyskiem i nadużyciem oraz wszelkimi przejawami okrucieństwa

Uprawnienie o tak szerokim ochronnym charakterze wymienione w art. 107 ustawy z 2022 r. wzorowano na zasadzie 9 określonej w Deklaracji Praw Dziecka ONZ z 1959 r.²³ Narody Zjednoczone przyjęły w tym dokumencie koncepcję ochrony dzieci przed wyzyskiem, okrucieństwem i zaniedbaniem, a krajowy ustawodawca uzupełnił ją jeszcze o zabezpieczenie przed przemocą fizyczną i psychiczną. Takie kumulatywne rozwiązanie jest jak najbardziej do przyjęcia, zwłaszcza wtedy, gdy uwzględnia się to, że obie formy przemocowe dotyczą także wyzysku nieletnich (dzieci), mają charakter nadużycia i wykorzystania osób znajdujących się w trudnej (krytycznej) dla siebie sytuacji. Przy tym obowiązkiem rodziców (opiekunów prawnych), organów państwowych, ale także wszystkich

---

²³ Deklaracja Praw Dziecka uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1959 r. na 841 posiedzeniu plenarnym – www.un-documents.net/a14r1386.htm [dostęp: 15.06.2024].

bez wyjątku instytucji i organizacji oraz osób fizycznych jest stworzenie dzieciom warunków prawidłowego rozwoju i przyjęcia takich standardów ich bezpieczeństwa osobistego, które będą gwarantować im podmiotowe traktowanie w każdych warunkach, także ekstremalnych. W czasie pobytu w ośrodkach dla nieletnich organy państwowe muszą przecież zapewnić maksymalne warunki zabezpieczające przed wszelkimi formami wyzysku dzieci i jednocześnie godnie traktować dzieci faktycznie pozbawione wolności, chroniąc je przed torturami i niehumanitarnym (poniżającym, okrutnym) traktowaniem. Tego typu obowiązek ma charakter bezwzględny i żadne, nawet nadzwyczajne, okoliczności nie mogą usprawiedliwiać zachowania dopuszczającego wyzysk dzieci czy niezakazującego wprost stosowania wobec nich tortur²⁴.

Jednakże należy zaznaczyć, że uwzględnienie konieczności ochrony dzieci (w tym przypadku nieletnich) przed agresją ze strony innych i zachowaniami o charakterze przemocowym wydaje się być zagadnieniem pierwszoplanowym, zauważalnym nie tylko przez ustawodawcę. Środowisko zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich to specyficzne miejsca występowania zjawisk wykorzystywania fizycznego, psychicznego, nadto seksualnego przez osoby nierespektujące z założenia zasad porządku prawnego. Dlatego też wymagana jest tu szczególna wrażliwość pedagogiczna i psychologiczna personelu ośrodków dla nieletnich i wsparcie z ich strony w sytuacji kryzysowej. Także trzeba uwzględnić konieczność zdecydowanej reakcji dyrekcji tych miejsc w sytuacji stwierdzenia możliwości popełnienia czynów noszących znamiona czynów zabronionych. Takie działania może przynieść pożądane efekty resocjalizacyjne, a także odnieść skutek prewencyjny, indywidualny i generalny. W praktyce funkcjonowania ośrodków dla nieletnich skuteczne mogą okazać się również programy wychowawcze, których zadanie sprowadzać się będzie do profilaktyki i przeciwdziałania agresji, przemocy i stosowania skoordynowanych działań dotyczących sposobów radzenia sobie po traumie związanej z doświadczonymi aktami przemocy. Jednak trzeba pamiętać, że wyjątkowo zróżnicowane wiekowo środowisko miejsc pobytu osób nieletnich (10–21 lat) nie sprzyja zachowaniu norm społecznie akceptowanych, a różnice wynikające z wieku i rozwoju poszczególnych wychowanków w sposób niejako naturalny uniemożliwiają uruchomienie mechanizmów

---

²⁴ Europejska Konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu sporządzona w Strasburgu w dniu 26 listopada 1987 r., Dz. U. z 1995 r. Nr 46, poz. 238.

szybkiego reagowania po wydarzeniach zagrażających bezpieczeństwu indywidualnemu i zbiorowemu osób tam przebywających.

Z drugiej strony nie można pominąć zagrożenia związanego z nadużyciami i wyzyskiem nieletnich ze strony także personelu ośrodków wychowawczych i poprawczych. Takie patologiczne zachowania winny być natychmiast piętnowane, a system kontroli i nadzoru ze strony uprawnionych nadrzędnych instytucji może być jednym z gwarantów prawidłowego funkcjonowania tych ośrodków. Zdarzenia cechujące się okrucieństwem i nieludzkim traktowaniem osób poddanych szczególnej ich pieczy muszą być eliminowane, gdyż chodzi tu o wykluczenie zachowań niemających nic wspólnego z wychowaniem, poprawą czy resocjalizacją.

Tym nie mniej wypada podkreślić, że tzw. problem przemocowy występujący w ośrodkach dla nieletnich nie może być marginalizowany w żadnej mierze i przez nikogo, a w ramach podnoszenia świadomości całego społeczeństwa winien być uwzględniany w środkach masowego przekazu, w programach edukacji dzieci i młodzieży oraz działalności organizacji chroniących prawa najmłodszych obywateli. W konsekwencji współdziałanie różnych i to nawet mocno zróżnicowanych podmiotów może przynieść efekt pożądaný końcowo, ograniczający *de facto* zachowania przemocowe, akty wyzysku i nadużyć (także okrutnych) występujące niemal na co dzień w ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych czy schroniskach dla nieletnich²⁵.

Komunikacja nieletnich ze światem zewnętrznym

Kontakty nieletnich z rodziną i osobami bliskimi oraz generalnie ze światem zewnętrznym należy traktować nie tylko w kategoriach uprawnień wymienionych *protinus* w ustawie z 2022 r., ale również w kontekście spodziewanych efektów resocjalizacyjnych (poprawczych, wychowawczych). Trzeba przy tym pamiętać, że prawo człowieka do poszanowania życia rodzinnego zostało wprost zagwarantowane w Konstytucji RP (rt.. 47)²⁶, a w praktyce ośrodków dla nieletnich realizowane jest w formie odwiedzin, korespondencji czy kontaktów telefonicznych.

---

²⁵ Zob. I. Wielewska, D. Sikorska, *Resocjalizacja nieletnich w warunkach schroniska dla nieletnich*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010, s. 158.

²⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn.zm.

Kontakty z rodziną to także dostarczanie nieletnim paczek czy przekazów pieniężnych, które wyrażać mogą (powinny) emocjonalną więź rodzinną, być elementem wsparcia materialnego oraz wspomagać działania powołanych do tego instytucji państwowych²⁷.

Zdecydowanie komunikacja za pomocą środków łączności elektronicznej uznawana jest powszechnie za najbardziej pożądaną sposób porozumiewania się na odległość, a dostęp do internetu czy telefonu komórkowego to swoiste *signum temporis* współczesnego społeczeństwa globalnego²⁸. Jednak w realiach zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich czy ośrodków wychowawczych faktycznym dysponentem realizacji tych uprawnień nieletnich jest dyrektor placówki dla nieletnich. Możliwość kontaktu telefonicznego (z telefonii komórkowej i telefonów stacjonarnych) ustalana jest w regulaminie placówki a kontakt nieletnich umieszczonych w zakładach o wzmożonym nadzorze (spełniających *de facto* funkcje typowe dla aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego) jest w zasadzie niemożliwy, chyba że za zgodą sądu dla nieletnich. W pozostałych miejscach izolacji nieletnich dyrektor właściwej placówki określa warunki kontaktu telefonicznego (chodzi o rozmowy przychodzące i wychodzące) oraz dostępu do internetu, a sami wychowankowie nie mają większego wpływu na częstotliwość takich kontaktów. Tym niemniej aktywność samych nieletnich może być brana pod uwagę w takim zakresie, w jakim związane jest to z poprawnym lub nagannym ich zachowaniem. Ustawodawca bowiem przyjął zasadę, że jedną z form nagradzania nieletnich może być zgoda na skorzystanie przez nich z internetu (art. 197), podczas kiedy do środków dyscyplinarnych zaliczono właśnie cofnięcie takiej zgody (art. 202). Jednak cofnięcie zgody określono czasowo (do 1 miesiąca), natomiast zgoda (zezwoleństwo) nie została ograniczona terminowo, choć wydaje się, że będzie mogła być skutecznie wykonywana aż do czasu cofnięcia takiej zgody.

Zasadniczo kontrola ze strony administracji ośrodków dla nieletnich w zakresie dostępu do internetu czy telefonów wydaje się być konieczna. Wsparcie i resocjalizacja nieletnich sprowadzająca się przecież do przeciwdziałania demoralizacji i dopuszczaniu się przez nieletnich czynów

---

²⁷ Zob. J. Rajewska de Mezer, *Wsparcie środowiska rodzinnego w procesie readaptacji społecznej wychowanków zakładów poprawczych*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010, s. 125.

²⁸ Zob. E. Dawidziuk, K. Kotowska, *Nowe technologie w komunikacji skazanych i tymczasowo aresztowanych ze światem zewnętrznym*, „Archiwum Kryminologii”, 2021, t. 43(2), s. 152.

karalnych nie może być realizowana za pomocą instrumentów, które zamiast pomóc w resocjalizacji demoralizują jeszcze bardziej wychowanków i propagują wartości (przekaz medialny) deprawujące nieletnich. Dlatego też system kontrolny stosowany w placówkach dla nieletnich musi dokonywać właściwej selekcji informacji, które mogłyby np. nakłaniać nieletnich do popełniania czynów karalnych, stosowania przemocy, nadużyć seksualnych, propagowania ideologii nawołującej do dyskryminacji czy zachowań niezgodnych z zasadami współżycia społecznego. Poza tym administracja placówek wychowawczych musi mieć zawsze świadomość tego, że funkcjonuje w środowisku osób, które wcześniej (być może również pod wpływem mediów) popełniły czyny karalne lub proces ich demoralizacji kształtował się pod według wzorów antywartości zamieszczonych w internecie, smsach, portalach społecznościowych lub z wykorzystaniem komunikatorów społecznych. Stąd też dostęp do nowych technologii w zakresie komunikacji nieletnich ze światem zewnętrznym nie może być domeną samych nieletnich i konieczna wydaje się tu urzędowa limityzacja tych kontaktów, w taki sposób, żeby uniemożliwić utrzymywanie relacji ze środowiskiem negatywnie wpływającym na proces wychowawczy czy poprawczy. Poza tym tradycyjne środki masowego przekazu (radio, telewizja) nie powinny być bez kontroli udostępniane nieletnim, gdyż mogą mieć podobnie negatywny wpływ na rozwój nieletnich, jak w przypadku dostępu do nowoczesnych technologii XXI w. Jednocześnie w art. 109 ustawodawca zakazał wyraźnie nieletnim posiadania bez zgody dyrekcji placówek przedmiotów służących do łączności, rejestrowania lub odtwarzania informacji. Przedmioty te dodatkowo uznano za zagrażające bezpieczeństwu i porządkowi tych miejsc²⁹.

Ponadto kontakty nieletnich z innymi osobami (poza środowiskiem rodzinnym) poprzez odwiedziny nie mogą pozostawać bez kontroli ze strony dyrekcji ośrodków, a system odwiedzin tak skonstruowany regulaminowo, żeby eliminować kontakty wychowawczo podejrzane (niepewne?). Wpływ środowiska zewnętrznego (bezpośredni, telefoniczny, mailowy) może realnie naruszać również zasady bezpieczeństwa placówek dla nieletnich, „torpedować” rozpoczęty już proces resocjalizacyjny

---

²⁹ Zob. A. Gaberle, *Reakcja na niepożądane zachowania małoletnich (zagadnienia podstawowe)*, „Archiwum Kryminologii”, 2007–2008, t. 29–30, s. 29.

oraz w praktyce przekładać się na pomoc (ułatwianie, nakłanianie) w dokonywaniu ucieczek czy dostarczaniu narkotyków na teren ośrodków³⁰.

Jednocześnie kontaktów z innymi osobami tzw. podmiotami urzędowymi co do zasady nie można traktować jako obciążonych zagrożeniem dla procesu resocjalizacyjnego nieletnich, tym niemniej system kontrolno-ewidencyjny stosowany w placówkach dla nieletnich winien uwzględniać pełną dokumentację takich kontaktów, nawet w przypadku obrońców czy pełnomocników procesowych. Zagwarantuje to utrzymanie bezpieczeństwa ośrodków dla nieletnich i tym samym bezpieczeństwa osób odwiedzających nieletnich. Także środki łączności należące do pełnomocników nieletnich winny być deponowane na czas ich odwiedzin na wzór rozwiązań stosowanych od dawna w zakładach karnych i aresztach śledczych³¹.

Zakończenie

Współcześnie dostęp do internetu i komunikacja za jego pomocą to już standard. Jednak w warunkach izolacyjnych sytuacja jest nieco odmienna. W przypadku nieletnich umieszczonych w młodzieżowych czy okręgowych ośrodkach wychowawczych oraz zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich korzystanie z takich „dobrodziejstw” ograniczone zostało do niezbędnego minimum określonego w regulaminie obowiązującym wewnątrz takiego ośrodka³². Co prawda ustawodawca dopuścił możliwość komunikowania się ze światem zewnętrznym za pośrednictwem nowych rozwiązań technologicznych, ale nie pozostawił w tym zakresie zupełnej

---

³⁰ Zob. B. Czarnecka-Działuk, K. Drapała, *Przejawy demoralizacji jako podstawa działań podejmowanych wobec nieletnich przez sądy rodzinne*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2014, s. 36.

³¹ Zob. także M. Łukasiewicz, *Następstwa braku bezpieczeństwa w pracy resocjalizacyjnej z nieletnimi*, Wydawnictwo Diffin, Warszawa, 2020, s. 61.

³² Trzeba zaznaczyć, że Minister Sprawiedliwości wydając przepisy wykonawcze do ustawy z 2022 r., mimo swojej zapowiedzi, że określi w nich szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych miejscach, nie sprecyzował tychże. Stąd zasady korzystania przez nieletnich, np. z internetu czy telefonów komórkowych umieszczono w regulaminach poszczególnych placówek dla nieletnich. Zob. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2022 r., poz. 1897) i Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie pobytu nieletnich w schroniskach dla nieletnich (Dz. U. z 2022 r., poz. 1889). Z kolei w przepisach dziś już nieobowiązujących wydanych na podstawie ustawy z 1982 r. wyraźnie sprecyzowano możliwości kontaktu telefonicznego (wtedy jeszcze tylko stacjonarnego) w porządkach dnia i rozkładzie zajęć w schroniskach, które były ustalane przez dyrektora schroniska w porozumieniu z Radą Pedagogiczną. Zob. § 10 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 1983 r. w sprawie organizacji i zasad pobytu nieletnich w schroniskach dla nieletnich (Dz. U. Nr 26, poz. 127, z późn.zm.).

swobody nieletnim. O dostępie przez nich do telefonu komórkowego czy środków łączności wirtualnej decyduje przede wszystkim administracja ośrodków ustalając, zasady, czas oraz formę takiego kontaktu, co można wytłumaczyć jedynie potrzebą zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w tych miejscach.

Także dostęp do internetu uznano za „coś” szczególnego w tych miejscach, skoro potraktowano go w kategoriach nagrody lub środka dyscyplinarnego, przyjmując jednocześnie zasadę kontroli takiego dostępu przez personel ośrodka i limityzację tegoż dostępu, co faktycznie jest ingerencją w prawo do prywatności. Realizowane czynności kontrolne usprawiedliwia fakt związany z tym, że placówki wychowawcze dla nieletnich zróżnicowano pod względem tzw. reżimów wykonywania środków wobec nieletnich i w tych najbardziej surowych warunkach nadzór i kontrola musi być wyznacznikiem poziomu bezpieczeństwa. Stąd też brak swobody nieletnich (ich ograniczenia w korzystaniu z uprawnień) można tłumaczyć nie tylko izolacyjnym generalnie charakterem wykonywania niektórych środków wymienionych w ustawie z 2022 r., a nadto koniecznością zapewnienia prawidłowego przebiegu procesu resocjalizacji nieletnich.

Poza tym administracja ośrodków musi przecież zdecydowanie ograniczać skutki działań przemocowych, agresywnych, nienawistnych czy wszystkich takich zachowań, które nie są zgodne z zasadami wychowania i poprawy dzieci oraz młodzieży. Występuje bowiem wysokie ryzyko związane z tym, że treści pozyskane z internetu mogą jeszcze bardziej pogłębić proces demoralizacji nieletnich i nakłaniać ich do zachowań antyspołecznych, w tym popełnienia czynów karalnych, a nie o to przecież chodzi ustawodawcy „walczącemu” z patologiami występującymi wśród nieletnich. W tym przedmiocie dyrekcje ośrodków dla nieletnich zobowiązane są do wyboru takiego rozwiązania, które poprzez pryzmat postanowień konwencyjnych (Konwencja o prawach dziecka) umożliwi dzieciom (nieletnim) np. „dostęp do środków masowego przekazu z uwzględnieniem przesłanek dobra duchowego, społecznego”. Także ma to uczynić zadość „obowiązkowi państwa ochrony przed wszelkimi formami wyzysku dziecka” i jeszcze urzeczywistnić „zakaz tortur” i „nakaz godnego traktowania dzieci pozbawionych wolności”. Dodatkowym elementem tej „układanki” jest również konieczność uwzględnienia w niej możliwości kontaktu nieletniego z rodziną, bliskimi, szkołą czy znajomymi pozostającymi poza obrębem murów ośrodka.

Generalnie w dobie dominacji internetu i „komórek”, popularności na niespotykaną dotąd skalę mediów społecznościowych, powszechnego posiadania także przez małe dzieci urządzeń mobilnych ograniczanie tych uprawnień osobom umieszczonym w ośrodkach dla nieletnich może być odbierane jako dyskryminujące osoby tam przebywające. Jednak to zadaniem organów państwa jest wprowadzenie w życie takich przepisów, żeby uzyskać poziom właściwej stabilizacji nastrojów wychowanków, przy tym zachować bezpieczeństwo tych miejsc i nie ograniczać jednocześnie bezkrytycznie (czyli ponad miarę) prawa do komunikowania się ze światem funkcjonującym wirtualnie. Dlatego też słusznym wydaje się być propozycja *de lege ferenda* w tym miejscu zgłaszana dotycząca opracowania przepisów, najlepiej rangi wykonawczej do ustawy z 2022 r. precyzyjnie określających możliwości posiadania i korzystania przez nieletnich umieszczonych w ośrodkach z mobilnych urządzeń służących komunikacji na odległość. W ten sposób normie ustawowej z rt.. 107 nada się praktyczny wymiar, ułatwi pracę personelu ośrodków, a samym nieletnim złagodzi izolacyjny charakter wykonywania wobec nich niektórych środków wychowawczych, poprawczych czy leczniczych.

Bibliografia

Źródła prawa międzynarodowego:

Deklaracja praw dziecka przyjęta w Genewie 26 września 1924 r. Tekst deklaracji w: *Prawa dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych*, opr. P. Jaros, M. Michalak, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2015.

Europejska Konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu sporządzona w Strasburgu w dniu 26 listopada 1987 r., Dz. U. z 1995 r. Nr 46, poz. 238.

Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.

Źródła prawa krajowego:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn.zm.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2809.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1610, 1615, 1890, 1933; z 2024 r., poz. 653.

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2119.

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1465.

Ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz. U. Nr 35, poz. 228, z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1722; z 2024 r., poz. 96.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 706.

Ustawa z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 628.

Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 292.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Dz. U. z 2022 r., poz. 1700.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 1983 r. w sprawie organizacji i zasad pobytu nieletnich w schroniskach dla nieletnich, Dz. U. Nr 26, poz. 127, z późn.zm.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie pobytu nieletnich w schroniskach dla nieletnich, Dz. U. z 2022 r., poz. 1889.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, Dz. U. z 2022 r., poz. 1897.

Literatura:

Bartkowicz Z., *Przemoc-perspektywa sprawcy i ofiary*, [w:] F. Kozaczuk (red.), *Resocjalizacja instytucjonalna. Perspektywy i zagrożenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004.

Bednarek J., *Społeczno-wychowawcze implikacje cyberprzestępstw*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010.

Chrostowska B., *Sharenting – skala i wielowymiarowość zjawiska (nierozważnego) ujawniania przez rodziców informacji o dzieciach w mediach społecznościowych*, „Problemy Wczesnej Edukacji”, 2018, nr 4(43).

Czarnecka-Działuk B., Drapała K., *Przejawy demoralizacji jako podstawa działań podejmowanych wobec nieletnich przez sądy rodzinne*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2014.

Dawidziuk E., Kotowska K., *Nowe technologie w komunikacji skazanych i tymczasowo aresztowanych ze światem zewnętrznym*, „Archiwum Kryminologii”, 2021, t. 43(2).

Gaberle A., *Reakcja na niepożądane zachowania małoletnich (zagadnienia podstawowe)*, „Archiwum Kryminologii”, 2007–2008, t. 29–30.

Linczowska A., *Ochrona prawna dziecka a regulacje dotyczące odpowiedzialności na gruncie Kodeksu karnego i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2020, nr 50.

Łopatka A., *Dziecko – jego prawa człowieka*, Polskie Wydawnictwo Prawnicze Iuris sp. z o., Warszawa 2000.

Łukasiewicz M., *Następstwa braku bezpieczeństwa w pracy resocjalizacyjnej z nieletnimi*, Wydawnictwo Diffin, Warszawa 2020.

Małecki M., *Grooming (karalne przygotowanie do przestępstwa pedofilskiego)*, „Państwo i Prawo”, 2011.

Marchwińska A., *Regulacje prawne wobec nieletnich- standardy międzynarodowe*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010.

Michałowska G., *Międzynarodowa ochrona praw dziecka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2016.

Plis J., *Ochrona dziecka przed zagrożeniami w sieci*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010.

- Podlewska J., *Odpowiedzialność prawna za cyberprzemoc w stosunku do nieletnich*, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, 2009, vol. 8, nr 1.
- Pyżalski J., *Agresja elektroniczna dzieci i młodzieży – różne wymiary zjawiska*, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, 2009, vol. 8, nr 1.
- Rajewska de Mezer J., *Wsparcie środowiska rodzinnego w procesie readaptacji społecznej wychowanków zakładów poprawczych*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010.
- Rzewuski M., *Definicja dziecka w Polsce. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Rejent” 2007, nr 4.
- Siemionow J., *Organizacja procesu resocjalizacji wychowanków młodzieżowego ośrodka wychowczego w wymiarze indywidualnym i grupowym. Propozycje oceny jego skuteczności*, [w:] P. Witek (red.), *Resocjalizacja nieletnich. Aktualne dylematy instytucji resocjalizacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2018.
- Sydor-Zielińska A., *Działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu jako przesłanka wyłączająca bezprawność naruszenia prywatności dziecka*, „Państwo i Prawo” 2019, z. 4.
- Uliasz J., *Prawna ochrona prywatności oraz wolności dzieci w internecie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza” 2020, z. 110.
- Wielewska I., Sikorska D., *Resocjalizacja nieletnich w warunkach schroniska dla nieletnich*, [w:] S. Bębas (red.), *Współczesne determinanty profilaktyki i resocjalizacji nieletnich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2010.
- Wójcik Ł., *Seksting wśród dzieci i młodzieży*, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, 2014, vol. 13, nr 2
- Wójcik S., *Zagrożenia dzieci i młodzieży w Internecie. Dzieci się liczą. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, 2017, vol. 16, nr 1/2.
- Zięba-Załucka H., *Wybrane aspekty ochrony rodziny w przepisach konstytucyjnych i międzynarodowych*, [w:] L. Brodowski, D. Kuźniar (red.), *Wokół problematyki państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego. Księga jubileuszowa Profesor Elżbiety Dyni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2024.
- Żelichowski M., *Prawnokarna ocena pobierania embrionalnych komórek macierzystych*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2000, z. 2.

Źródła internetowe:

www.un-documents.net/a14r1386.htm

